

the reporting of systematic control over the activities of these authorities before a resident of certain communities. Work of local governments and officials must fully comply with and not contrary to the legislation in force, and in the presence of data breaches - the state is obliged to their powers to stop these actions. Also points to the existence of problems in the implementation of control by the communities and the state over the activities of local governments and officials.

Accountability of officials and territorial communities is one of the important mechanisms for ensuring transparency of their activities, improving the participation of members in the local government and access to public information.

Keywords: territorial community, police, government, deputies, officials, reporting.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 341.174:061.1 ЄС(045)

Ю. О. Волошин, Є. В. Годованик

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті розглядаються організаційні аспекти діяльності Європейського Парламенту в умовах сучасних інтеграційних процесах.

Показано, що за своєю внутрішньою організаційною структурою та порядком роботи Європейський Парламент на сучасному етапі європейської міждержавної інтеграції є максимально наближеним у структурній, розпорядчій та номінаційній площині до класичного парламенту національної державі як обраного народом вищого представницького органу.

На думку автора, за подібних наявних умов корисними вбачаються інтенсифікація та посилення співпраці та інституційних зв'язків Верховної Ради України, її структурних підрозділів, фракцій політичних партій, депутатських груп з відповідними структурними одиницями Європейського Парламенту з метою сприяння подальшій європейській інтеграції Української держави та здійснення нею законодавчо встановленого стратегічного європейського вибору на найвищому політико-правовому рівні функціональної міжнарламентської взаємодії.

Ключові слова: організація, склад, структура, Європейський Парламент, парламентаризм, парламентська процедура.

Постановка проблеми. Значення організаційно-правових аспектів діяльності Європейського Парламенту, насамперед, полягає у тому, що їх зміст формує інституціональний механізм і внутрішню конституційну архітектуру цього органу та забезпечує його функціонування у сучасних умовах поглиблення процесів європейської міждержавної інтеграції. При цьому слід усвідомлювати унікальність та своєрідність даного органу як єдиної представницької інституції інтеграційного об'єднання, яка обирається на одночасних виборах у всіх державах-членах ЄС, тобто за своєю сутністю та порядком формування Європейський Парламент є наднаціональним органом, що

виражає спільні інтереси держав-членів, склад якого є не призначеним урядами національних суверенних держав, а безпосередньо обраний народами як носіями державного суверенітету, що зайвий раз переконує у неподільності державного суверенітету як фундаментальної конституційно-правової домінанти, яка детермінує весь комплекс державно-правових процесів, у тому числі – інтеграційного та глобалізаційного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У правовій літературі існує ціла низка досліджень сутності, функцій, повноважень, організаційно-правових аспектів, форм та методів роботи, особливостей правотворчої процедури Європейського Парламенту. Зокрема, слід відзначити доробок таких видатних дослідників у галузі конституційного, міжнародного, інтеграційного, європейського права, як М. О. Баймуратов, Ю. О. Волошин, О. О. Грінченко, О. В. Зайчук, В. І. Муравйов, О. Л. Копиленко, І. Д. Сліденко, Ю. С. Шемшученко.

В той же час, сучасний стан інтеграційних процесів в Європі та їх стрімкий розвиток супроводжується значними змінами правового регулювання в рамках Європейського Союзу, зокрема – щодо організації діяльності спільних органів ЄС, адже саме ці органи покликані стати ланкою поєднання у досягненні загальних цілей ЄС, реалізації правових норм, встановлених наднаціональними правовими актами, розробляти узгоджену політику інтеграційного об'єднання щодо предметних сфер спільної компетенції ЄС. У подібному контексті Європейський Парламент слід розглядати як найбільш представницький, транспарентний та політично плюралістичний орган ЄС, який сформований на прямих виборах громадянами держав-членів, з чого випливає його найвища легітимність, адже у даному випадку деякі суверенні повноваження держави передає наднаціональному органу сам єдиний носій державної влади – народ. Отже, керуючись означеними методологічними тезами, потрібно сформулювати й структурувати організаційно-правові аспекти діяльності Європейського Парламенту як предмет науково-практичного пізнання за наступними його складовими частинами: а) внутрішній інституціональний механізм (склад; структура; система структурних підрозділів); б) організаційно-правові форми та методи діяльності (функціональний порядок роботи); в) порядок прийняття рішень (процедура голосування).

Виклад основного матеріалу. Під складом Європейського Парламенту, на наш погляд, слід мати на увазі його чисельну кількість, встановлену чинними нормами європейського права. У відповідності до п. 2 ст. 14 Лісабонського договору про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договір про заснування Європейського Союзу від 13 грудня 2007 р. [1], Європейський Парламент складається з представників громадян Європейського Союзу, кількість яких не перевищує семисот п'ятдесяти та Голови, причому представництво громадян забезпечується згідно методу спадної пропорційності при мінімальному порозі у шість членів на кожну державу, але не більше дев'яноста шести місць на одну державу-члена ЄС.

Водночас, за ініціативи та схвалення Європейського Парламенту остаточне рішення, яке фіксує склад Європейського Парламенту, приймає одностанно Рада ЄС. П. 3 ст. 14 Лісабонського договору встановлює порядок обрання членів Європейського Парламенту, які обираються строком на п'ять років на загальних виборах шляхом прямого, вільного, таємного голосування (при цьому достроковий розпуск або саморозпуск парламенту протягом вказаного терміну нормами європейського права не передбачений). Організаційні умови функціонування Європейського Парламенту, у тому числі – щодо структури та складу, встановлюються деталізовано також його Внутрішнім регламентом [2], який являє собою досить розлогий документ обсягом приблизно 250 сторінок, включає 10 додатків та є за своєю правовою природою

правилами процедури даного органу.

Цитоване базове положення установчого акту Європейського Союзу дає змогу охарактеризувати склад Європейського Парламенту за кількома формально-юридичними та інституціонально-інструментальними аспектами.

По-перше, чисельний склад Європейського Парламенту відповідно чинним нормам європейського права дорівнює 751 члену, адже Голова Європейського Парламенту обирається з числа його членів (п. 4 ст. 14 Лісабонського договору), тобто на парламентських виборах кандидати кумулятивно претендують саме на 751 місце. Слід зазначити, що вперше така кількість депутатів обиралася на виборах 22-25 травня 2014 р., оскільки попередній Ніццький договір від 26 лютого 2001 р. [3] встановлював кількісний склад депутатів на рівні 736 членів (ст. 190 Договору про Європейський Союз), хоча на практиці ще на парламентських виборах 2009 р. було обрано 18 депутатів від країн ЄС, а Конституційний комітет Європейського Парламенту схвалив тимчасове збільшення кількості парламентарів без належної нормативно-правової основи шляхом збереження мандатів депутатів від країн, квота яких мала бути зменшеною у відповідності до вже чинного на той час, але такого, що не має зворотної сили, Лісабонського договору та одночасної згоди на присутність нових 18 депутатів на засіданнях Парламенту в якості спостерігачів. Натомість, на виборах 2014 р. положення ч. 2 ст. 14 Лісабонського договору цілком було реалізовано практично як в частині загальної кількості депутатів, так і щодо квотного розподілу парламентських мандатів між країнами Європейського Союзу. При цьому кількість отриманих місць представниками окремих держав Європейського Союзу розподілилася наступним чином: Німеччина – 96 членів; Франція – 74; Італія – 73; Велика Британія – 73; Іспанія – 54; Польща – 51; Румунія – 33; Нідерланди – 26; Бельгія – 21; Греція – 21; Португалія – 21; Чехія – 21; Угорщина – 21; Швеція – 19; Австрія – 19; Болгарія – 17; Данія – 13; Фінляндія – 13; Словаччина – 13; Литва – 11; Ірландія – 11; Хорватія – 11; Латвія – 8; Словенія – 8; Люксембург – 6; Кіпр – 6; Естонія – 6; Мальта – 6.

По-друге, безпосередній вплив на кількісно-квотний склад Європейського Парламенту має відсутність в установчих договорах ЄС, на відміну від положень про загальність, вільність, таємність голосування та пряме волевиявлення, жодних юридичних норм про рівність як принцип парламентських виборів, а тому, наприклад, як справедливо зазначає Л. М. Ентін, надане представництво у Парламенті Німеччини або Великої Британії є у 15-20 разів нижчим за норму представництва Люксембургу [4, с. 186], тобто йдеться про деяку невідповідність квоти чисельності населення тієї чи іншої країни-члена ЄС і ця квота коливається від 6 до 96 представників при загальному складі у 751 депутата Європейського Парламенту.

По-третє, з 2009 по 2014 рр. у Європейському Парламенті працювала унікальна організаційно-правова модель депутата-спостерігача, що дозволило частково імплементувати положення Лісабонського договору щодо збільшення чисельного складу ще до чергових парламентських виборів, своєрідно «оминувши» у такий спосіб загальноновизнаний юридичний постулат про неможливість зворотної дії нормативно-правового акту.

Відносно структури Європейського Парламенту, в першу чергу, потрібно зазначити, що у загальному (зовнішньому) сенсі вона є класичною однопалатною (монокамеральною, від грецького *monos* – один), так само як парламенти більшості країн світу, у тому числі – 3/4 унітарних держав та чотирьох федеративних держав. Ще однією загальною рисою з більшістю світових парламентів є функціонування однопалатного Європейського Парламенту на постійній основі, що передбачає створення системи постійно діючих внутрішніх підрозділів, які в комплексі становлять внутрішньоорганізаційну структуру.

Внутрішньоорганізаційна структура Європейського Парламенту визначається його Регламентом, у відповідності до положень якого доцільно визначити декілька структурних елементів організаційної побудови даної представницької інституції.

Керує діяльністю Європейського Парламенту його Голова (в англomовному варіанті – President, що, як здається, дає підстави вважати лінгвістично коректним альтернативне використання назви посади «Президент Європейського Парламенту»), який обирається з числа обраних на чергових виборах парламентарів терміном на два з половиною роки, тобто рівно на половину строку самої легіслатури. Голова Європейського Парламенту, у відповідності до чинних регламентних норм (ст. 19), здійснює контроль за дебатами та діями Парламенту (адміністративна функція), а також представляє його як у відносинах всередині Європейського Союзу, так і за його межами (представницька функція). Тільки Голова має право дозволити депутатові виступати по одному питанню більше двох разів та може оголосити порушникові Регламенту осуд, що спричиняє заборону бути присутнім на засіданні від двох до п'яти днів (дисциплінарна функція). Крім того, Голова Європейського Парламенту наділений досить важливими повноваженнями підпису більшості законів та бюджету ЄС (нормотворча функція).

Водночас, наділяючи Голову Парламенту широкими повноваженнями з ведення засідань сесій, Регламент вказує, що Голова може брати слово в ході обговорення лише з метою сповістити депутатів про зміст питання, якщо ж він бажає брати участь у самій дискусії, то він зобов'язаний покинути своє крісло головуючого на засіданні та повернутися на своє місце лише тоді, коли дискусія з даного питання вже завершена. Іншими словами, регламентні норми спрямовані на недопущення адміністративного впливу Голови на політичну позицію депутатів під час обговорення та прийняття рішень, якщо такий вплив не пов'язаний з правомірним застосуванням дисциплінарних повноважень, що є досить корисною практикою сучасного європейського парламентаризму, заснованого на демократичних засадах організації та діяльності.

Отже, виходячи з наведених встановлених нормативно повноважень, Голову Європейського Парламенту можна визначити як вищу посадову особу Парламенту, яка обирається зі складу депутатів терміном на два з половиною роки та наділений певним обсягом повноважень задля здійснення адміністративної, представницької, дисциплінарної та нормотворчої функції в інституціональному механізмі Європейського Союзу.

У цьому контексті слід відзначити, що загалом з 1952 по 2012 рр. у Європейському Парламенті змінилося 29 голів, причому 12 з них було обрано вже після перших загальних виборів 1979 р. При цьому цікавим є той факт, що тільки двічі на цю досить важливу посаду обиралися жінки, хоча загалом принцип гендерної рівності має суттєве значення у змісті та сутності загальноновизнаних європейських стандартів в галузі забезпечення прав людини. З 1 липня 2014 р. Головою Європейського Парламенту вдруге обраний Мартін Шульц, член Партії Європейських соціалістів, відомий німецький політик та досвідчений європарламентар з 1994 р.

Кандидатури Голови та членів Бюро повинні бути запропоновані за згодою самих кандидатів від імені однієї з політичних груп або щонайменше 13 депутатами (п. 1 ст. 12 Регламенту). Якщо в результаті таємного голосування кандидат набирає абсолютну більшість голосів, він проголошується обраним. Європейський Парламент з метою більшої ефективності своєї роботи встановив, що, якщо після трьох турів голосування жоден з кандидатів не набере абсолютної більшості голосів, у четвертому турі балотуються тільки два кандидати, що набрали в попередніх турах найбільше число голосів (ст. 13, 17 Регламенту). Такий самий порядок виборів установлений і для заміщення вакансій у разі, якщо мандат кого-небудь з членів Бюро перерваний

(наприклад, смерть, відставка тощо).

Заступники Голови обираються за тією ж процедурою з урахуванням представництва різних країн і політичних груп. Повноваження заступників Голови виражаються зазвичай в заміщенні Голови у його відсутність через головування на засіданнях парламенту (ст. 19 Регламенту) та присутність на офіційних церемоніях.

Загалом, Голова Європейського Парламенту має 14 заступників та 5 квесторів, які обираються одночасно (так само, як Голова, на два з половиною роки) і входять під керівництвом Голови до складу Бюро Парламенту – колегіального органу керівництва внутрішньою організацією його роботи з адміністративних та дисциплінарних питань.

Питаннями порядку денного займається Конференція голів, до якої входять Голова Парламенту, керівники парламентських груп (фракцій) та комісій (при цьому якщо йдеться про постійні комісії, то, відповідно до усталеної європейської парламентської практики, справедливо вживається і назва «комітет»), а також два представника від незалежних депутатів. Також регламентними положеннями передбачене функціонування таких виключно дорадчо-консультативних структурних підрозділів парламенту, як Конференція голів парламентських комісій та Конференція голів міжпарламентських груп.

Найважливіше розпорядче повноваження Конференції голів, яке відрізняє його правовий статус від правового статусу Бюро, розкривається через обов'язок Голови проконсультуватися з цим керівним колегіальним органом щодо скликання надзвичайного пленарного засідання на прохання більшості депутатів, Європейської Комісії або Ради Європейського Союзу. Крім того, Конференція голів повинна намагатися приймати консенсуальні рішення, але за його відсутності проводиться процедура голосування з використанням зважених голосів залежно від кількості депутатів, яких представляє той чи інший член Конференції.

Досить позитивним досвідом європейського парламентаризму в організаційно-розпорядчій площині є інститут квесторів (цікаво, що в Італії квестор – це навіть не парламентська посада, а поліцейській чин [5, с. 184], що вказує на її правоохоронну природу), якими, відповідно до ст. 29 Регламенту, є посадові особи Європейського Парламенту, які відповідають за виконання адміністративних і фінансових завдань, що безпосередньо стосуються депутатів, вони ведуть спеціальний реєстр професійної діяльності депутатів. Для цього кожен член Парламенту зобов'язаний щорічно подавати квесторам декларацію, що містить відомості про його професійну діяльність та доходи. До повноважень квесторів також належить видача перепусток особам, «які часто відвідують Європарламент з метою надання депутатам інформації в межах їх мандата», в тому числі – представникам лобістських груп. Отже, квестори за своїм правовим статусом є фактично контролюючими посадовими особами, основним завданням яких є недопущення регламентних порушень, корупційних діянь, отримання неправомірної вигоди членами Парламенту. При цьому квестори мають дорадчий голос на засіданнях Бюро Парламенту, а також відають фінансовими, господарськими та організаційними питаннями внутрішньої діяльності Парламенту. Іншими словами, функціональна діяльність квесторів фактично забезпечує законність у реалізації правового статусу депутатами Європейського Парламенту, сприяючи опосередковано у такий спосіб транспарентності та прозорості у прийнятті рішень Парламентом в цілому. Як вбачається, подібний досвід може бути визнаним корисним у сучасних умовах зміцнення українського парламентаризму та розглянутий у процесі подальшої конституційної модернізації вітчизняної системи вищих органів державної влади.

В той же час, найбільше часу депутати Європейського Парламенту проводять не на пленарних засіданнях чи засіданнях керівних структурних підрозділів, а на засіданнях комісій, що є взагалі притаманним для парламентів європейських країн

(щомісяця пленарні засідання займають один тиждень, в той час як для засідання комісій відводиться не менше ніж два тижні на місяць).

Аналіз процедурних правил внутрішньої організації Європейського Парламенту дає змогу констатувати наявність трьох видів комісій як допоміжних органів – окремих структурних підрозділів Парламенту, виділених за предметною профільною сферою правотворчого регулювання: 1) постійні комісії (комітети); 2) тимчасові спеціалізовані комісії; 3) слідчі комісії.

Постійні комісії (комітети) Європейського Парламенту виконують три основні функції: законопроектну; організаційну; контрольну. При цьому, як здається, можна цілком погодитися зі справедливим висловлюванням В. М. Шаповала щодо комітетів Верховної Ради України, на думку якого «однією з найважливіших... є законопроектна [функція], яка включає розробку проектів законів та інших актів, що розглядаються парламентом, попередній розгляд та підготовку висновків і пропозицій щодо законопроектів, доопрацювання окремих законопроектів...» [6, с. 369], а тому «сама робота в комітетах слід вважати ключовою стадією законодавчого процесу...», що «є звичайним для світової парламентської практики» [6, с. 369]. Подібна точка зору щодо відповідності функцій та повноважень постійних комісій Європейського Парламенту відповідним елементам конституційного статусу комітетів та постійних комісій світових парламентів підтверджується і твердженням Президента США В. Вільсона про те, що «Конгрес на сесії – це виставковий Конгрес, Конгрес у комітетах – це робочий Конгрес» [7, с. 210-211].

Комісії, які створюються на постійній основі, формуються в залежності від предмету діяльності, який одночасно виступає об'єктом нормотворчості. Так, в Європейському Парламенті на сьогодні створено 22 постійні комісії з: бюджету; бюджетного контролю; економічних та монетарних питань; зайнятості та соціальних відносин; довкілля, здоров'я, продовольчої безпеки; промисловості, досліджень та енергетики; внутрішнього ринку та захисту прав споживачів; транспорту і туризму; регіонального розвитку; сільського господарства і розвитку села; рибальства; культури та освіти; юридичних питань; громадянських свобод, правосуддя і внутрішньої політики; конституційних питань; прав жінок та статтевої рівності; петицій; зовнішніх відносин; прав людини (підкомітет); безпеки і оборони (підкомітет); розвитку; міжнародної торгівлі.

Постійні комісії обирають свої керівні органи, в тому числі – Голову та Генерального доповідача. Робота і рішення комісій мають досить суттєве значення, при цьому важливою є та обставина, що комісії можуть розглядати як питання, передані на їх обговорення відповідно до статутних актів і за рішенням керівних органів Парламенту, так і питання, які вносяться в порядок денний за своєю ініціативою. Жодне важливе питання не може розглядатися на пленарному засіданні Парламенту без попереднього слухання в комісії, однак рішення комісії не є обов'язковим для нього. За своєю організаційно-правовою природою засідання постійних комісій є невід'ємною складовою частиною парламентської сесії, і це процедурне правило має досить суттєве значення для реалізації інституту парламентського імунітету депутатів.

Тимчасові спеціалізовані комісії створюються за рішенням Конференції голів на термін до 12 місяців. Їх конкретні завдання визначаються у самому рішенні про створення такої комісії, а завершується її функціональна діяльність поданням Парламенту підсумкової доповіді.

Тимчасові слідчі комісії створюються з метою розслідування конкретних фактів або подій, пов'язаних з обвинуваченнями у правопорушенні або неналежному управлінні, що висувається проти інституту Європейського Союзу, адміністрації держави-члена або будь-якої іншої особи, на яку правом Європейського Союзу

покладені повноваження щодо його здійснення. Звичайно, що за подібних специфічних завдань діяльність слідчих комісії має закритий, конфіденційний характер, який забезпечується на організаційному рівні проведенням закритих засідань, на які викликаються лише певні особи за спеціальним запрошенням. В той же час, принцип гласності у діяльності цих комісій не відсутній та забезпечується вже після завершення її роботи публікацією відповідної підсумкової доповіді в Офіційному віснику ЄС та наданням його Голові Європейського Парламенту, після чого така доповідь може стати предметом обговорення на пленарному парламентському засіданні. Крім того, на стадії створення тимчасової слідчої комісії повідомлення про її створення обов'язково також друкується в Офіційному віснику ЄС. Строк повноважень слідчої комісії, як і тимчасової спеціалізованої комісії, складає 12 місяців, але може бути продовжений Парламентом двічі на три місяці. Таким чином, тимчасова слідча комісія за жодних умов не може функціонувати з одного предмету розгляду більше, ніж 18 місяців за умови подвійної згоди парламентарів на таку пролонгацію.

Проаналізувавши діяльність комісій Європейського Парламенту, можна стверджувати, що комісії виконують основну масу роботи з підготовки проектів рішень для подальшого розгляду на пленарних засіданнях Європарламенту; комісії беруть участь у здійсненні установчої та бюджетно-фінансової діяльності Європарламенту; у здійсненні внутрішніх та зовнішніх функцій тощо. Комісії також надають можливість обговорення конкретних питань за участю представників Комісії та Ради ЄС. Парламентські комісії в рамках своєї компетенції здійснюють парламентський контроль за виконавчою владою. Отже, комісії в межах своєї компетенції через реалізацію законопроектних, організаційних та контрольних повноважень беруть участь у реалізації майже всіх відповідних загальних функцій Європейського Парламенту.

Ще одним специфічним інститутом Європейського Парламенту, регламентованим положеннями Регламенту, слід вважати почесну посаду дуаєна, впровадження якої дозволило вирішити процедурну проблему ведення першого засідання Парламенту. Дуаєном, за класичною парламентською традицією європейських країн, є найстарший за віком депутат Парламенту. Дуаєн Європейського Парламенту головує на відкритті першої сесії Європейського Парламенту нового скликання при обранні Голови Парламенту і Бюро. При головуванні дуаєна не допускається обговорення ніяких інших питань, крім виборів Голови й Бюро та перевірки повноважень новообраних депутатів. Як тільки вони вступають на посаду, дуаєн поступається свого місця Голові Парламенту.

Основною організаційно-правовою формою діяльності Європейського Парламенту є проведення сесій, в рамках яких депутати працюють як на пленарних засіданнях, так і на засіданнях постійних комісій, тимчасових спеціалізованих комісій, слідчих комісій, Бюро Парламенту, Конференції голів, Конференції голів парламентських комісій, Конференції голів міжпарламентських груп, політичних груп (фракцій). Всі означені методи парламентської діяльності є невід'ємними елементами парламентської сесії, які у своїй сукупності дозволяють успішно реалізовувати Парламенту свої повноваження щодо здійснення нормативно визначених функцій: законодавчої; бюджетної; контрольної; зовнішньополітичної.

Під сесію Європейського Парламенту слід розуміти чітко визначені строки, упродовж яких Європейський Парламент здійснює свої функції і повноваження як безпосередньо, так і через сформовані в її структурі парламентські органи.

Процесом голосування після закінчення обговорення керує Голова Європейського Парламенту. За своїм процедурним характером голосування може бути відкритим, поіменним і таємним. В якості загального правила використовується відкрите

голосування за допомогою підняття рук або натискання кнопки електронної системи. Таємне голосування застосовується при призначенні органів і посадових осіб ЄС, а також на вимогу 1/5 від загального складу Парламенту. Поіменним голосуванням Парламент призначає Президента і весь склад Єврокомісії, а також виносить їй вотум недовіри відповідно до ст. 32-34 Внутрішнього Регламенту. Поіменне голосування також відбувається на вимогу 32 членів Парламенту, але заявлена одночасно вимога про таємне голосування має в даному випадку перевагу.

На голосування під час пленарного засідання Парламенту ставляться документи різної юридичної сили та правової природи: пропозиції по резолюції, проекти резолюцій нормативного характеру, бюджет, питання процедури і порядок денний.

Порядок прийняття рішень (процедура голосування) Європейського Парламенту є доволі стандартною для представницьких органів. Рішення на пленарних засіданнях приймаються абсолютною більшістю голосів членів Парламенту від загальної кількості присутніх на даному засіданні. При цьому досить цікавою особливістю парламентської процедури є правило вирішення питання щодо кворуму (мінімальної кількості присутніх депутатів, необхідної для початку роботи, вирішення процедурних питань та прийняття рішення), згідно якого чисельна кількість присутніх парламентарів завжди є достатнім для проведення дебатів, вирішення питання щодо порядку денного та схвалення протоколу. Натомість, кворум, необхідний для прийняття юридично обов'язкового рішення, складає одну третину депутатів від загального складу Європейського Парламенту (тобто 250 присутніх членів Парламенту). В той же час, перевірка кворуму проводиться виключно за вимогою щонайменше 32 депутатів, а тому теоретично рішення Європейського Парламенту може бути схвалене навіть за відсутності необхідного кворуму, встановленого відповідними регламентними нормами. Якщо ж відсутність такого кворуму буде встановлена, у такому випадку прийняття рішення переноситься на наступне за розкладом сесійне пленарне засідання.

Щодо прийняття деяких окремих рішень встановлюється спеціальний кворум та кваліфікована більшість. Під кваліфікованою (від лат. *qualis* – який, якої якості) більшістю у парламентському праві розуміється визначена нормативно-правовим актом більшість членів парламенту чи іншого представницького органу, необхідна для прийняття певного рішення. Кваліфікована більшість визначається зазвичай у 3/5, 2/3 або 3/4 голосів від загального числа депутатів представницького органу. В національних парламентах кваліфікована більшість, як правило, застосовується для прийняття чи зміни конституції, подолання вето глави держави на прийнятий парламентом закон, подолання нижньою палатою вето верхньої палати на законопроект (за слабкої верхньої палати), прийняття рішення про усунення президента з поста в порядку імпічменту тощо. В той же час, у світі існують парламенти, процедури голосування в яких не передбачають кваліфікованої більшості, а рішення завжди приймаються абсолютною (простою) більшістю голосів депутатів (у якості приклада можна навести парламент Великої Британії). Дотримання вказаних особливих процедурних умов у Європейському Парламенті потрібне при вотуванні бюджету ЄС, схваленні угод про приєднання країн до Європейського Союзу, схваленні вотуму недовіри Європейській Комісії і в деяких інших випадках. Серед них відзначимо наступні, на наш погляд, найважливіші: для ухвалення позитивного рішення щодо питання про порушення державою-членом загальних принципів, встановлених ст. 6 Договору про ЄС, потрібна кваліфікована більшість у 2/3 голосів депутатів, які представляють абсолютну більшість всього спискового складу європарламентарів; для прийняття Внутрішнього Регламенту необхідним є кворум у більшість всіх членів Парламенту; для рішень про прийняття внесених Радою ЄС змін у зроблені Парламентом поправки до проекту бюджету потрібна більшість всіх депутатів і

кваліфікована більшість у 3/5 від тих, хто голосував; для прийняття рішення про скликання надзвичайної сесії встановлений кворум у більшість членів Парламенту.

Висновок. Отже, можна констатувати, що за своєю внутрішньою організаційною структурою та порядком роботи Європейський Парламент на сучасному етапі європейської міждержавної інтеграції є максимально наближеним у структурній, розпорядчій та номінаційній площині до класичного парламенту національної держави як обраного народом вищого представницького органу. Подібний конституційно-правовий статус Європейського Парламенту дає змогу зробити досить важливий концептуальний висновок про зростання ролі наднаціональних органів Європейського Союзу у розробленні та реалізації спільної політики ЄС після набуття чинності Лісабонським договором, який надав потужний імпульс до подальшого поглиблення інституціональних перетворень з поглибленням інтеграційної складової.

За подібних наявних умов корисними вбачаються інтенсифікація та посилення співпраці та інституційних зв'язків Верховної Ради України, її структурних підрозділів, фракцій політичних партій, депутатських груп з відповідними структурними одиницями Європейського Парламенту з метою сприяння подальшій європейській інтеграції Української держави та здійснення нею законодавчо встановленого стратегічного європейського вибору на найвищому політико-правовому рівні функціональної міжпарламентської взаємодії.

Список використаної літератури

1. Лиссабонский договор 2007 г. // Treaty of Lisbon. Official Journal of the European Union. – 2007. – 7 дек.
2. Rules of Procedure. European Parliament. - Latest edition (16th), July 2004 // Official Journal. - 2004. - № L/52
3. Ніццький договір про внесення та доповнень у Договір про Європейський Союз, Договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів 2001 р. // Official Journal, C 80/01.
4. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека : учеб. / рук. авт. колл. и отв. ред. Л. М. Энтин. – 2-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2007. – 960 с.
5. Шляхтун П. П. Конституційне право : словник термінів / П. П. Шляхтун. – К. : Либідь, 2005. – 568 с.
6. Шаповал В. М. Комітети і комісії Верховної Ради України / В. М. Шаповал // Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2007. – С. 369.
7. Лафитский В. И. Конституционный строй США / В. И. Лафитский. – М. : Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации, 2007. – 320 с.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2014 р.

Y. O. Voloshin, E. V. Hodovanyk

THE ORGANISATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT IN THE CONTEMPORARY CONDITIONS OF INTEGRATION

In the article we can see the organizational aspects of the European Parliament in contemporary integration processes.

Shown that its internal organizational structure and procedures of the European Parliament at the present stage of European integration interstate is as close to the structural, administrative and nominating plane Parliament to the classic national state as the highest elected representative body of the people.

It is noted that such constitutional legal status allows the European Parliament to make a very important concept opinion on the growing role of supranational bodies of the

European Union in the development and implementation of a common EU policy following the entry into force of the Lisbon Treaty, which gave a powerful impetus to further deepen institutional reforms of deepening integration component .

According to the author, in the circumstances of such benefit are seen to intensify and strengthen cooperation and institutional relations of the Verkhovna Rada of Ukraine and its structural divisions, factions of political parties and parliamentary groups of the respective structural units of the European Parliament to promote further European integration of the Ukrainian state and its implementation statutory strategic European choice at the highest political and legal level of functional inter-parliamentary cooperation.

Keywords: *organization, composition, structure, the European Parliament, the parliamentary system, parliamentary procedure.*

УДК 341.1.8

М. І. Гольбін

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ І СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ МОРЯКІВ

У статті аналізується загальний процес виникнення та становлення міжнародно-правового співробітництва держав у сфері захисту трудових і соціальних прав моряків. Визначається період виникнення: поняття «моряк», прототипу сучасних правових норм у сфері захисту трудових і соціальних прав моряків, правового поняття «компенсація морякам у випадку втрати або затоплення судна».

Ключові слова: *міжнародне право, міжнародно-правове співробітництво держав, трудові права моряків, соціальні права моряків, моряк, захист трудових і соціальних прав, історія міжнародного-правового співробітництва.*

Постановка проблеми. Вивчення мореплавства, тим більше розвиток міжнародно-правового співробітництва держав у сфері захисту трудових і соціальних прав моряків, з історичного боку має певні труднощі. Адже захист трудових та соціальних прав моряків як явище протягом історії далеко не завжди викликало належну увагу дослідників.

Метою даного дослідження, для ґрунтового аналізу становлення міжнародних норм у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків, є спроба з'ясувати час виникнення поняття «моряк» і вже на підставі цього поняття робити висновки і розглядати еволюцію міжнародно-правового співробітництва держав у сфері захисту трудових і соціальних прав моряків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми зробили спробу детального вивчення цього питання, використовуючи напрацювання як дослідників міжнародного права ХІХ – ХХ ст., роботи яких мають значну наукову та історичну доктринальну цінність, серед яких Ласса Оппенгейм, Михайло Олександрович фон Таубе, Давид Беніціоновіч Левін, Ю. Я. Баскин, Д. І. Фельдман, В. Г. Буткевич, В. В. Мицик, О. В. Задорожній, так і праці відомих дослідників історії судноплавства, серед яких С. Є. Захаров, А. Б. Снісаренко, А. І. Шершов, В. С. Шитарев, П. Стороженко, А. Штенцель, О. Є. Раков, Д. Б. Левин, В. Тарновський, Х. Нойкигхен, Т. Б. Вандалов, оскільки вони у своїх працях опосередковано дають визначення поняття «моряк» та історію його виникнення, яке в свою чергу корисно для нашого дослідження з точки зору вивчення становлення трудових та соціальних прав моряків.

Вважаємо, що розгляд поняття «моряк», а також еволюцію міжнародно-правового